

Regeringens åtgärder på äldreområdet 2012–2016

Åtgärder som har bidragit till genomförandet
av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA)

Myndigheten
för delaktighet

Regeringens åtgärder på äldreområdet 2012–2016

Myndigheten för delaktighet, 2016

Titel: Regeringens åtgärder på äldreområdet 2012–2016. Åtgärder har bidragit till genomförandet av Madrid International Plan of Action on Ageing

Myndigheten för delaktighet serie A 2016:12 (diarienummer 2016/0081)

ISBN: 978-91-87883-19-4 (pdf)

Utredare: Arvid Lindén, Terry Skehan

Rapporten finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.
Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

Postadress: Myndigheten för delaktighet,

Box 1210, 172 24 Sundbyberg

E-post: <mailto:info@mfd.se>

Fax: 08-600 84 99

Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Inledning	7
Mänskliga rättigheter för äldre.....	7
Om uppdraget.....	8
Samverkan med pensionärsorganisationerna	10
Genomförande av uppdraget	10
Bearbetad sammanställning av hur Sverige bidrar till MIPAA	13
Möjlighet till ett längre arbetsliv	13
Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering	14
Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande.....	17
Ökad bemanning i äldreomsorgen	17
Kompetens och utbildningssatsning	17
Nationella riktlinjer och nationellt stöd.....	18
Äldres behov i centrum.....	19
Investeringsstöd för bostäder för äldre	19
Stärkt stöd till personer med demenssjukdom	20
Satsning på de mest sjuka.....	21
Fallskadeförebyggande arbete	21
Läkemedelsanvändningen.....	22
Samverkansmodellen	22
Seniorguiden.....	23
Pension.....	23
Kartläggning av äldres uppfattning om sin vård och omsorg	23
Välfärdsteknik för ökad delaktighet och självbestämmande	24
Stöd till beslutsförmåga.....	25
Solidaritets mellan generationerna	25

Bilaga1. Myndigheternas bedömning av hur verksamheten bedömts ha bidragit till genomförandet av MIPAA	27
1. Möjlighet till ett längre arbetsliv	28
Försäkringskassan	28
Pensionsmyndigheten.....	28
2. Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering.....	29
Försäkringskassan	29
Myndigheten för delaktighet.....	29
Pensionsmyndigheten.....	31
3. Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande.....	32
Folkhälsomyndigheten	32
Försäkringskassan	33
Myndigheten för delaktighet.....	33
Pensionsmyndigheten.....	34
Socialstyrelsen	34
4. Solidaritet mellan generationerna	39
Försäkringskassan	39
Pensionsmyndigheten.....	39
Socialstyrelsen	39

Förord

Denna rapport är en redovisning av hur myndigheterna Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet bedömt att verksamheten har bidragit till genomförandet av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA).

MIPAA är en global handlingsplan som lyfter fram äldres rättigheter. I handlingsplanen uppmanas medlemsstaterna att mot bakgrund av den globala utmaningen med en åldrande befolkning, uppmärksamma och vidta åtgärder för att stärka äldres rättigheter. Regeringen ser MIPAA som ett viktigt verktyg för att stärka äldres mänskliga rättigheter på både nationell och internationell nivå.

Myndigheten för delaktighet (MFD) har även i uppdrag att göra en sammanställning av de redovisningar som inkommit till Socialdepartementet och till MFD.

Uppdraget har genomförts vid MFD:s avdelning för kunskap och riktlinjer. Författare till rapporten är utredare Arvid Lindén och Terry Skehan. Avdelningschef Jenny Rehnman har ansvarat för arbetet.

MFD vill rikta ett särskilt tack till de myndigheter och organisationer som lämnat bidrag samt samverkat kring uppdraget; Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och pensionärsorganisationerna.

Sundbyberg i juni 2016

Malin Ekman Aldén
Vikarierande generaldirektör

Sammanfattning

Denna rapport beskriver vilka insatser regeringen har gjort för att stärka äldres rättigheter och nå målen som är formulerade i Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA). Rapporten är ett underlag för regeringens vidare arbete att redovisa till FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE) vilka åtgärder Sverige har vidtagit.

I denna rapport redovisar myndigheterna Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet hur verksamheterna har bidragit till att uppfylla målen. Redovisningen avser verksamhet under perioden 1 januari 2012–30 april 2016.

I den nu aktuella tredje uppföljningen står fyra mål i centrum:

- Möjligheter till ett längre arbetsliv.
- Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering.
- Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande.
- Solidaritet mellan generationerna.

Underlaget från myndigheterna har bearbetats och sammanställts av Myndigheten för delaktighet (MFD). Sammanställningen har kompletterats med ytterligare fakta och analys från pensionärsorganisationerna, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Socialstyrelsen samt Arbetsmiljöverket.

Myndigheternas rapportering ligger väl i linje med regeringens satsningar utifrån ett rättighetsperspektiv med målsättningen att äldre kvinnor och män ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. Regeringen har bland annat gjort insatser för ökad bemanning i äldreomsorgen, utbildningssatsningar, investeringsstöd till bostäder för äldre, stärkt stöd till personer med demenssjukdom samt fallskadeförebyggande arbete.

Inledning

Denna rapport är en redovisning av insatser som Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet har genomfört som har bidragit till genomförandet av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA). Myndigheterna har haft i särskilt uppdrag att bedöma och redovisa på vilket sätt verksamheterna har bidragit till att nå de mål som finns i planen. Redovisningen avser verksamhet under perioden 1 januari 2012–30 april 2016.

Myndigheten för delaktighet har även haft i uppdrag att göra en sammanställning av de redovisningar som inkommit till Socialdepartementet och till Myndigheten för delaktighet.

Myndigheten för delaktighet ska lämna en samlad redovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 juli 2016 (S2016/02071/FST). Sammanställningen kommer att bearbetas, analyseras och redovisas i Socialdepartementets uppföljningsrapport till FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE). Uppföljningsrapporten ska lämnas in senast den 31 oktober 2016.

Mänskliga rättigheter för äldre

Sverige har via FN, Europarådet och EU ratificerat ett flertal internationella konventioner som styr rättighetsområden som är relevanta för äldre personers livsvillkor. Genom att skriva under dessa konventioner har Sverige förbundit sig att respektera, skydda och tillgodose mänskliga rättigheter för äldre. Sverige ska också stödja utvecklingen av ett systematiskt arbete för mänskliga rättigheter med uppmärksamhet på särskilt utsatta grupper, till exempel äldre. Två centrala konventioner är ”Internationella konventionen om ekonomiska,

sociala och kulturella rättigheter (ESCR)”¹ och den ”Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (CCPR)”².

Regeringen har genomfört flera satsningar utifrån ett rättighetsperspektiv med målsättningen att äldre kvinnor och män ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Regeringen har även höga ambitioner när det gäller att vara ledande i genomförandet av Agenda 2030³, både nationellt och internationellt. Agenda 2030 syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. När det gäller äldreområdet handlar det exempelvis om förebyggande insatser och behandling för att minska antalet människor som dör i förtid samt insatser för att främja psykisk hälsa och välbefinnande⁴.

Om uppdraget

Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA) är en global handlingsplan som lyfter fram äldres rättigheter. I handlingsplanen uppmanas medlemsstaterna att mot bakgrund av den globala utmaningen med en åldrande befolkning, uppmärksamma och vidta åtgärder för att stärka äldres rättigheter. Handlingsplanen antogs i Madrid 2002 och bygger på frivilligt åtagande från medlemsstaternas sida. Det löpande arbetet bedrivs i regionala arbetsgrupper där Sverige

¹ <http://www.manskligarattigheter.se/sv/manskliga-rattigheter-i-sverige/internationell-granskning-av-sverige/fn-s-konventionskommitt-ers-granskning-av-sverige/konventionen-om-ekonomiska-sociala-och-kulturella-rattigheter-icescr>

² <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/manskliga-rattigheter-och-demokrati/karnkonventionerna/konventionen-om-medborgerliga-och-politiska-rattigheter-iccpr/>

³ <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

⁴ <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/halsa-och-valbefinnande/>

deltar i en arbetsgrupp under FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE).

Den senaste regionala uppföljningen resulterade i en ministerkonferens i Wien 2012. Vid detta tillfälle enades om fyra övergripande mål:

- Möjligheter till ett längre arbetsliv.
- Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering.
- Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande.
- Solidaritet mellan generationerna.

Dessa målområden ligger till grund för den nu aktuella tredje uppföljningen som ska rapporteras till FN:s ekonomiska kommission för Europa (UNECE) senast den 31 oktober 2016.

Den arbetsgrupp som är knuten till UNECE i dessa frågor har utifrån de fyra övergripande målen rekommenderat vissa åtgärder som utgångspunkt för rapporteringen.

UNECE:s rekommendation är att det ska synas om tillvägagångssättet vid genomförande av insatser har gjorts i samverkan med pensionärsorganisationerna⁵. Ambitionen är att redovisa de insatser som är av mer omfattande karaktär och där det är möjligt att visa på resultat. Redovisningen ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet, Pensionsmyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att redovisa på vilket sätt myndigheternas verksamhet under perioden 1 januari 2012–30 april 2016 bedöms ha bidragit till genomförandet av MIPAA:s handlingsplan.

I uppdraget ingår även att Myndigheten för delaktighet (MFD) ska göra en sammanställning av de redovisningar som myndigheterna lämnat in till Socialdepartementet och MFD den 15 maj 2016.

⁵ PRO med PRO Global, SPF Seniorerna och SKPF Pensionärerna

Vid genomförandet av uppdraget ska MFD samverka med DO, SKL, företrädare för civila samhället (till exempel pensionärsorganisationer) samt övriga relevanta aktörer⁶.

Samverkan med pensionärsorganisationerna

Regeringen lägger stor vikt vid samverkan med det civila samhället kring frågor som rör äldre medborgare. År 1991 inrättade regeringen en nationell pensionärskommitté. Fyra gånger per år träffar ansvarigt statsråd de organisationer som representerar de äldre. Kommitténs direktiv reviderades år 2014 och den består i dag av sex pensionärsorganisationer.

Regeringen samverkar kontinuerligt med pensionärsorganisationerna. Under den aktuella MIPAA-perioden har de bjudits in till dialog, bland annat inför regeringens beredning av Agenda 2030 och till andra policyprocesser i regeringskansliet som berör äldre.

Samverkan är också viktig att bedriva på myndighetsnivå. Exempelvis har Socialstyrelsen ett äldreråd för kontakt och samverkan med pensionärsorganisationerna. Genom äldrerådet ges möjligheter att tillföra Socialstyrelsens utredningar och föreskrifter deras sakkunskap. Äldrerådet sammanträder fyra gånger per år.

Genomförande av uppdraget

Som ett led i samverkan bjöd statssekreteraren⁷ vid Socialdepartementet in Myndigheten för delaktighet, övriga aktuella myndigheter pensionärsorganisationerna⁸, och SKL till ett möte. Vid mötet presenterades regeringens äldrepolitik, Agenda 2030 och om rapporteringen kring MIPAA.

Statssekreteraren tryckte på betydelsen av MIPAA som ett viktigt instrument för att stärka äldres mänskliga rättigheter (MR). Den diskriminering och det bristande skydd många äldre erfar i sitt dagliga liv är också att betrakta som brott mot de mänskliga rättigheterna. Det

⁶ <http://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2016/03/uppdrag>

⁷ Statssekreterare Madeleine Harby Samuelsson

⁸ PRO med PRO Global, SPF Seniorerna och SKPF Pensionärerna närvarade vid mötet.

finns ett flertal MR-instrument som är tillämpliga på äldres situation. Hur dessa kan användas ur äldre personers perspektiv behöver i ökad utsträckning följas upp. MIPAA är ett viktigt verktyg för att säkerställa äldres rättigheter.

I enlighet med sina respektive uppdrag⁹ redovisade Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet, Pensionsmyndigheten och Socialstyrelsen hur den egna myndighetens verksamhet bedöms ha bidragit till genomförandet av MIPAA¹⁰. Redovisningarna lämnades in till Myndigheten för delaktighet och Socialdepartementet den 15 maj 2016.

Myndigheten för delaktighet har med stöd av UNECE:s rekommendation bearbetat redovisningarna. Fokus ska ligga på insatser av mer omfattande karaktär där resultat kan uppvisas. Enligt rekommendationerna ska redovisningen visa hur tillvägagångssättet vid genomförande av insatser har gjorts i samverkan med pensionärsorganisationerna. Generellt kan sägas att myndigheterna har brukarråd där större relevanta utvecklingsprojekt diskuteras med användarnas representanter. Ambitionen att insatserna i redovisningen ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv är inte alltid tydligt utan får ses som ett förbättringsområde avseende insatserna på äldre området.

Sammanställningen i denna rapport är grupperad efter de fyra mål som MIPAA beslutat om: Möjligheter till ett längre arbetsliv. Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering. Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande. Solidaritet mellan generationerna.

Myndigheternas redovisningar är vidare sammanställda med utgångspunkt från regeringens särskilda satsningar inom äldreområdet.

I denna sammanställning har Myndigheten för delaktighet valt att lyfta bort vissa insatser som myndigheterna har redovisat. Det gäller insatser som inte direkt har målgruppen äldre som fokus samt insatser som är

⁹ <https://www.regeringen.se/contentassets/119e59550be54f22b3aaaf49369919bc/uppdrag-att-redovisa-vidtagna-atgarder-som-bedoms-ha-bidragit-till-genomforandet-av-madrid-international-plan-of-action-on-ageing-folkhalsomynd-med-flera.pdf>

¹⁰ Redovisningen omfattar myndigheternas bidrag insorterade efter de fyra mål och myndighet som uppföljningen omfattar. Bidragen är ordagrant återgivna (Bilaga 1.).

otydliga avseende resultat, till exempel insatser där myndigheterna har ”verkat för..”.

MFD har även tagit kontakt med Arbetsmiljöverket för att komplettera med underlag till målet ”Möjlighet till ett längre arbetsliv”.

I enlighet med uppdraget har Myndigheten för delaktighet erbjudit DO, SKL, företrädare för civila samhället (till exempel pensionärsorganisationer) och andra relevanta aktörer att lämna synpunkter på den sammanställning MFD har genomfört utifrån myndigheternas rapportering. MFD har även efterfrågat synpunkter på de redovisningar som Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Socialstyrelsen har lämnat. Ett utkast på sammanställningen skickades till de kontaktpersoner som representerade respektive aktör vid möte på regeringskansliet.

Bearbetad sammanställning av hur Sverige bidrar till MIPAA

Nedan följer en sammanställning utifrån de fyra övergripande mål som ligger till grund för den tredje uppföljningen av MIPAA:

- Möjligheter till ett längre arbetsliv.
- Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering.
- Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande.
- Solidaritet mellan generationerna.

Möjlighet till ett längre arbetsliv

Sverige har den äldsta arbetskraften i EU. Samtidigt är det många som inte orkar arbeta längre upp i åren på grund av fysisk och psykisk utslitning. Tendensen i arbetslivet idag är ökat tempo och stress. Sjukskrivningar ökar, särskilt inom kvinnodominerande vård- och omsorgsyren. Äldre och deras erfarenheter används sällan systematiskt för att överföra kunskapen till yngre. Det svenska pensionssystemet har inte anpassats tillräckligt för att möta den demografiska utvecklingen med fler äldre.

Sverige verkar för att skapa ökade förutsättningar för kvinnor och män att stanna kvar i eller få arbete bland annat genom att skapa incitament via skatte- och socialförsäkringssystem och åldersvänliga arbetsmiljövillkor inom både den offentliga och den privata sektorn.

God arbetsmiljö är en förutsättning för att kunna hålla sig frisk och därmed orka och vilja arbeta efter pensionen. Under år 2016 deltar Sverige i den Europeiska arbetsmiljöbyråns kampanj för en sund och säker arbetsmiljö genom hela arbetslivet. Detta är ett exempel på en insats som verkar för att trygga att alla, oavsett ålder, ska kunna arbeta på lika villkor.

För att förbättra förutsättningarna för ett längre arbetsliv, erbjuder försäkringskassan rehabilitering i samband med sjukdom. Det finns inte någon åldersgräns för att få ta del av denna insats, vilket innebär att äldre personer skulle kunna arbeta längre än vad som annars hade varit möjligt. Andra förmåner vänder sig till personer med funktionsnedsättning. Dessa förmåner får man behålla efter den officiella

pensionsåldern (65 år), vilket kan underlätta möjligheterna till ett längre arbetsliv. Exempel på förmåner som man får behålla är bilstöd, assistansersättning och handikappersättning.

Insatser kopplade till ekonomiska incitamenten är viktiga för att skapa förutsättningar för ett längre arbetsliv. Pensionsmyndigheten informerar om de ekonomiska fördelarna med ett längre arbetsliv. En viktig princip är att ju fler år i arbetslivet man har, desto mer pension får man ut den dagen man slutar arbeta. Andra fördelar är att inkomstskatten blir lägre efter 65 år ålder.

Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering

För att säkerställa full integration och delaktighet av äldre personer i samhället är det viktigt att verka för att äldres rättigheter tillgodoses. Det kan handla om att motverka diskriminering på grund av ålder eller funktionsnedsättning.

Agenda 2030 betonar ett samhälle där ingen lämnas utanför. Ett av målen i agendan (mål 10) handlar om minskade klyftor och ökad jämlikhet¹¹. Allt fler som lever under den relativa fattigdomsgränsen är pensionärer. Detta gäller särskilt äldre kvinnor som har låga pensioner på grund av låga löner och deltidsarbete. Det gäller också de som varit långtidssjukskrivna och migranter som har haft en kortare tid i arbetslivet. De blir hänvisade till en miniminivå med garantipension.

Många äldre känner oro och otrygghet och många lider av social ensamhet. Äldre är också överrepresenterade i självmordsstatistiken. Pensionärsorganisationerna har framhållit en nolltolerans mot våld och kränkningar av äldre och att personal i vård och omsorg måste bli bättre på att se dessa omständigheter. När det gäller våld mot kvinnor glöms lätt de äldre kvinnorna bort.

Enligt nu gällande 3 kap. diskrimineringslagen (2008:567) är alla arbetsgivare – inte enbart statliga myndigheter – skyldiga att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet, oavsett kön, etnisk tillhörighet och religion eller annan

¹¹ [http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/minskad-
ojamlikhet/](http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/minskad-ojamlikhet/)

trosuppfattning. Det finns i dag inga krav på aktiva åtgärder när det gäller ålder vare, sig inom arbetslivet eller inom utbildningsområdet.

Regeringen presenterade i mars 2016 en proposition som föreslår ändringar av diskrimineringslagens bestämmelser om arbetet med aktiva åtgärder inom både arbetslivet och utbildningsområdet. Förändringarna är antagna och träder i kraft den 1 januari 2017. Ändringarna innebär att arbetet med aktiva åtgärder ska omfatta samma diskrimineringsgrunder som diskrimineringsförbudet, det vill säga: kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det är en utvidgning jämfört med dagens regler¹².

Ett utvidgat skydd mot åldersdiskriminering i diskrimineringslagen trädde kraft 1 januari 2013. Förbudet mot diskriminering som har samband med ålder gällde tidigare enbart inom arbetslivet och utbildningsområdet, men utvidgades till att även omfatta samhällsområdena varor, tjänster, bostäder, allmän sammankomst, offentlig tillställning, hälso- och sjukvård, socialtjänst, socialförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, statligt studiestöd och offentlig anställning.

De svenska myndigheterna ska enligt regeringen upprätta handlingsplaner för att motverka diskriminering avseende kön och mångfald. Även om dessa insatser inte direkt avser äldre är effekterna av dem även positiva för äldre personer.

Försäkringskassan har vidtagit åtgärder för att digitalisera stora delar av sina kundkontakter. Det gör det enklare för många att utföra sina ärenden och är ett alternativ till att ringa eller besöka ett kontor. Under perioden 2012 till april 2016 har informationen på webbplatsen utvecklats så att den är enklare att hitta och lättare att förstå. Webbtjänster har förbättrats och utökats i antal. En ny tjänst som har tillkommit är ”Personliga webbmöten”. Samtidigt har Försäkringskassan också underlättat för kunder som vill besöka myndigheten att göra det på de servicekontor som finns på 103 platser i landet. Ökad digitalisering av kundkontakter kan på många sätt bidra till ökad tillgänglighet oavsett ålder. Diskrimineringsombudsmannen erfar också att en viss andel av de äldre snarare upplever den ökade digitaliseringen som utestängande och något som försvårar deras kontakter med olika samhällsinstitutioner.

¹² <http://www.do.se/framja-och-atgarda/forslag-pa-andringar-i-diskrimineringslagen/>

Det är därför viktigt att kombinera digitala tjänster med lättillgänglig service som personliga möten.

Många äldre personer har nedsatt funktionsförmåga. Andelen äldre i befolkningen ökar, vilket innebär att fler riskerar att möta hinder i sin vardag. God tillgänglighet ökar äldres möjligheter att delta aktivt i samhällslivet. År 2015 reviderade Myndigheten för delaktighet skriften Riktlinjer för tillgänglighet – Riv Hindren. Riv Hindren ger såväl en teoretisk grund för arbetet med tillgänglighetsförbättringar som praktiskt stöd kring i hur man kan genomföra förbättringar¹³.

Från och med 1 januari 2015 ingår bristande tillgänglighet som en form av diskriminering i den svenska diskrimineringslagen¹⁴. Riktlinjer för tillgänglighet pekas ut av regeringen som tolkningsunderlag för vad som är ”bristande tillgänglighet”. Myndigheten för delaktighets riktlinjer kan därför betraktas som en ”de facto standard” för tillgänglighetsförbättring och för hur diskriminering av personer med funktionsnedsättning kan förebyggas. Riktlinjerna har en bred spridning inom såväl offentlig som privat sektor.

År 2014 gav Justitiedepartementet Myndigheten för delaktighet i uppdrag att studera tillgängligheten i de allmänna valen för äldre och personer med nedsatt funktionsförmåga¹⁵. Bedömningarna visade att det fortfarande fanns brister i tillgängligheten i röstnings- och vallokaler som behöver åtgärdas inför kommande val.

Regeringen noterar att behovet av kunskap om nationella minoriteter och minoritetsspråk är fortsatt stort inom olika delar av samhället¹⁶. Socialstyrelsen redovisar att minoriteterna anser att de inte har fått

¹³ Myndigheten för delaktighet, Riktlinjer för tillgänglighet - Riv hindren, Artikelnummer: 2015:5, ISBN 978-91-87883-01-9, publiceringsår 2015

¹⁴ Diskrimineringsombudsmannen menar att bristande tillgänglighet i diskrimineringslagen utgör en av sex former av diskriminering. Den gäller för samtliga diskrimineringsgrunder i den mån missgynnandet har samband med en funktionsnedsättning och skäliga åtgärder mot bristande tillgänglighet som skulle kunna ha vidtagits. Diskriminering som har samband med ålder är däremot en av de sju skyddade diskrimineringsgrunderna.

¹⁵ Myndigheten för delaktighet, Val på lika villkor? Artikelnummer: 2014:15, publiceringsår 2014

¹⁶ Socialstyrelsen. Äldreomsorg på minoritetsspråk. Artikelnummer: 2015-10-15, publiceringsår 2015

tillgång till äldreomsorg på sitt minoritetsspråk i den utsträckning som de har rätt till. Diskrimineringsombudsmannen redovisar att regelverket skiljer på rättigheterna kopplade till nationella minoritetsspråk och övriga språk. Redovisningen visar även på vilka insatser som kan stödja kommunerna i arbetet.

Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande

Det finns skillnader i hälsa i Sverige mellan socioekonomiskt svagare och starkare liksom mellan hög- och lågutbildade. Vården kan skilja sig i olika delar av landet. Pensionärsorganisationerna menar att de får signaler om att äldre får bristande vård och omhändertagande på grund av ålder och att den inte är jämlik och jämställd.

Regeringen har genomfört flera satsningar utifrån ett rättighetsperspektiv med målsättningen att äldre kvinnor och män ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Regeringen vill framhålla de insatser som nu görs kring bland annat ökad bemanning i äldreomsorgen, utbildningssatsning, investeringsstöd till bostäder för äldre, stärkt stöd till personer med demenssjukdom samt fallskadeförebyggande arbete.

Ökad bemanning i äldreomsorgen

Regeringen har bedömt att ökad bemanning inom äldreomsorgen är en viktig åtgärd för att skapa trygghet och öka kvaliteten. Pensionärsorganisationerna uttrycker oro för att Sverige inte kan rekrytera behövlig kompetens i hela landet. Regeringens satsning på ökad bemanning leder även till en bättre arbetsmiljö för personalen. Regeringen har investerat 2 miljarder kronor år 2016 på ökad bemanning.

Kompetens och utbildningssatsning

En annan viktig insats för att som äldre kunna bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg är att kunna möta utbildad baspersonal i verksamheter inom äldreomsorgen och funktionshindersonrådet. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under år 2016 fördela 178 miljoner kronor för kompetenssatsning för att stimulera utvecklingen på lokal nivå. Varje kommun får i egenskap av

huvudman för sin verksamhet och enskilda utförare som bedriver kommunal verksamhet på uppdrag av kommunen söka medel. Kommunerna får utifrån egna behov och förutsättningar avgöra hur medlen ska disponeras mellan äldre- och funktionshindersområdet.

Regeringens nuvarande satsning har föregåtts av flera statsbidrag inom socialtjänstens område som på olika sätt syftat till att skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde äldre. Ett exempel är kompetenssatsningen Omvårdnadslyftet¹⁷.

Nationella riktlinjer och nationellt stöd

För att öka kompetensen, säkra kvaliteten och få en över landet enhetlig vård och omsorg har Socialstyrelsen sedan år 2012 tagit fram flera nationella riktlinjer och lämnar rekommendationer till vård och omsorg¹⁸. Exempel på riktlinjer och rekommendationer är: "Nationella riktlinjer för rörelseorganens sjukdomar. Nationella riktlinjer för diabetesvård. Nationellt kunskapsstöd för god palliativ vård i livets slutskede. Det finns även nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom (se avsnitt Stärkt stöd till personer med demenssjukdom). Riktlinjerna för demenssjukdom har stor betydelse och är nu under revision¹⁹.

Socialstyrelsen förvaltar också Kunskapsguiden – en webbaserad plattform som samlar kunskap inom kategorierna evidensbaserad praktik, missbruk och beroende, psykisk ohälsa och vård och omsorg om äldre samt tema om tvångs- och begränsningsåtgärder. Här finns även webbutbildningar som syftar till att stödja hälso- och sjukvård och socialtjänst i tillämpningen av bästa tillgängliga kunskap. Några exempel på utbildningar är "Läkemedelsgenomgångar för äldre", "Om våld mot äldre" och "PSYK-E bas – webbutbildning i grundläggande psykiatri".

¹⁷ Socialstyrelsen, Omvårdnadslyftet, 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/statsbidrag/aktuellastatsbidrag/kommunerforomvardnadslyftet-ko>

¹⁸ <http://www.socialstyrelsen.se/riktlinjer/nationellariktlinjer>

²⁰ Socialstyrelsen och Boverket. Delrapport. Rätten att fortsätta bo tillsammans i ett äldreboende - vägledning för tillämpning av socialtjänst och hyreslagstiftningen. Artikelnummer: 2013-9-16, 2013

Äldres behov i centrum

För att nå det övergripande målet att äldre personer i hela landet får stöd och hjälp av god kvalitet utifrån sina individuella behov har Socialstyrelsen utvecklat ett behovsinriktat och systematiskt arbetssätt, där ett nationellt fackspråk används. År 2013 tog Socialstyrelsen fram modellen ”Äldres behov i centrum”. Modellen utgår från processen för socialtjänstens handläggning och dokumentation avseende äldreomsorg. Den äldres livssituation och behov av stöd beskrivs och dokumenteras med WHO:s internationella klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF).

Investeringsstöd för bostäder för äldre

Ett bra boende underlättar för äldre att bo kvar hemma och leva ett självständigt socialt liv högt upp i åren. Men många bor i hus och lägenheter som inte är äldreanpassade, exempelvis saknar varannan äldre i flervåningshus hiss.

Bostadsbyggande är en stor samhällsinvestering. För ett samhälle med en ökande andel äldre är det särskilt viktigt att investera i långsiktigt hållbara boendeformer som underlättar för äldre och människor med funktionsnedsättning att bo självständigt i sitt eget boende med trygghet och säkerhet för att kunna vara delaktiga i samhällslivet.

För att öka tillgången på bostäder som är tillgängliga för äldre och personer med funktionsnedsättning har regeringen beslutat om ett investeringsstöd. Avsikten med detta stöd är öka andelen bostadshus och lägenheter i det befintliga bostadsutbudet, både ordinära bostäder och bostäder för äldre. Stödet ska stimulera ombyggnation och nybyggnation av bostäder för äldre för privata och kommunala aktörer med syfte att förbättra tillgängligheten, öka möjligheten till gemenskap samt främja kvarboende.

För de äldre som har större vård och omsorgsbehov har möjligheten att få plats på ett särskilt äldreboende minskat drastiskt. Här menar pensionärsorganisationerna att personer som fyllt 80 år ska ha rätt att flytta till ett sådant boende utan någon särskild prövning.

Den person som har beviljats rätten av särskilt boende ska också fortsättningsvis kunna sammanbo med make eller sambo i ett särskilt boende. Socialstyrelsen arbetar för att stödja kommuner och enskilda

verksamheter i arbetet med att förbättra rättssäkerheten inom äldreomsorgen²⁰.

Stärkt stöd till personer med demenssjukdom

Demenssjukdomar förväntas öka med en allt större och äldre befolkning. Här har Sverige noterat behovet av både forskning och kompetensutveckling bland olika grupper av vårdpersonal. Regeringen satsar på stärkt nationellt stöd till personer med demenssjukdom och konstaterar också att demenssjukdomarna är en global utmaning i och med att personer lever allt längre. Internationellt samarbete är en förutsättning för att komma framåt.

Kvinnor och män med demenssjukdom ska så långt det är möjligt kunna bestämma över sin tillvaro. För att detta ska lyckas krävs kunnig personal, men också ökad förståelse från anhöriga och allmänhet. Regeringen satsar på en bred kunskapshöjning i samhället för att hitta former för ett effektivt arbete på demensområdet. I insatsen ingår även att samordna utvecklingsarbetet mellan olika samhällssektorer.

Socialstyrelsen arbetar med att ta fram ett samlat underlag för en bred nationell strategi om demenssjukdomar. Det kommer också att vara underlag till en plan för prioriterade insatser inom området för perioden fram till 2022.

De nationella riktlinjerna för vård och omsorg vid demenssjukdom som publicerades 2010 har haft en stor betydelse. Bland annat har begreppet personcentrerad omvårdnad fått ett brett genomslag i de verksamheter som arbetar med demenssjukvård.

Riktlinjerna för demenssjukdom är nu under revision. De uppdaterade riktlinjerna kommer att ha ett tydligare styr- och ledningsperspektiv. De nya riktlinjerna kommer också att sätta ett större fokus på de frågor där behovet av vägledning är som störst, till exempel inom kontroversiella områden och på områden där det finns stora praxisvariationer²¹.

²⁰ Socialstyrelsen och Boverket. Delrapport. Rätten att fortsätta bo tillsammans i ett äldreboende - vägledning för tillämpning av socialtjänst och hyreslagstiftningen. Artikelnummer: 2013-9-16, 2013

²¹ <http://www.socialstyrelsen.se/nationellariktlinjerforvardochomsorgviddemenssjukdom>

Satsning på de mest sjuka

Socialstyrelsen har under perioden 2012–2014 genomfört flera uppdrag som är knutna till regeringens satsning på de mest sjuka äldre och bidragit med flertalet utredningar och kunskapsunderlag. De äldre som är mest sjuka har ofta omfattande funktionsnedsättningar till följd av skada eller sjukdom. Socialstyrelsen har tagit fram ett stöd för att möta de komplexa behov av vård och omsorg som finns i denna grupp²². Stödet omfattar ett vård- och omsorgsprogram och riktar sig till vård- och omsorgsgivare, kommuner, landsting och regioner. Ett begrepp som numer används inom socialtjänsten är ”hälsoärende”. Det syftar på ett sätt att arbeta som förbättrar möjligheterna att hålla ihop information mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Fallskadeförebyggande arbete

Regeringen ser med oro på det faktum att närmare 90 procent av kommunerna rapporterat att läkemedel och fallolyckor bedöms som de största riskområdena för uppkomst av vårdskador. Fallolyckor är den olyckstyp som leder till flest dödsfall, flest antal inläggningar på sjukhus och flest antal besök på akutmottagningar runt om i landet. Äldre kvinnor drabbas av skador efter fall i betydligt större utsträckning än äldre män. Fallskador kan få allvarliga konsekvenser i form av lidande och försämrad livskvalitet.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att öka kunskaperna om fallprevention inom vård och omsorg, 7 miljoner kronor har avsatts för detta år 2016. Det handlar om att hitta systematiska och strukturella metoder för att förebygga olyckor både inom vården men också i privata boenden samt i såväl inre som yttre allmän miljö.

Socialstyrelsen arbetar med flera utbildningsinsatser för att förebygga fallolyckor. Ett uppdrag syftar till att ge personal och chefer inom vård- och omsorg kunskap om fallprevention. Ett annat uppdrag involverar direkt de äldre och syftar till att rikta uppmärksamhet mot äldres egen förmåga att hindra fallolyckor.

²² Socialstyrelsen, Vägledning. Att ta fram ett vård- och omsorgsprogram för de mest sjuka äldre – stöd för vård- och omsorgsgivare, kommuner, landsting och regioner. Artikelnummer: 2012-10-2, ISBN: 978-91-87169-69-4, 2012

Läkemedelsanvändningen

Den omfattande läkemedelsanvändningen, som äldre ofta har, medför en ökad risk för läkemedelsbiverkningar, exempelvis ökad risk för fallolyckor. För att minska denna risk är det viktigt att den äldre och även anhöriga får tydlig information om läkemedlen och eventuella biverkningar. Pensionärsorganisationerna menar att regelrätta läkemedelsgenomgångar ska genomföras minst en gång årligen.

År 2012 infördes ett nytt kapitel i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2000:1) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården (SOSFS 2012:9). Enligt de nya föreskrifterna skulle personer som är över 75 år och som är ordinerade fem eller fler läkemedel erbjudas en enkel läkemedelsgenomgång i vissa situationer. Analyserna i Öppna jämförelser 2015 – Vård och omsorg om äldre – Jämförelser mellan kommuner och län visar att det har skett en påtaglig minskning av olämplig läkemedelsanvändning hos äldre sedan 2012. Kvinnor behandlas oftare med minst ett olämpligt läkemedel, 11,4 procent jämfört med 9,9 procent av männen. Däremot har andelen äldre med tio eller fler läkemedel ökat något.

Samverkansmodellen

Folkhälsomyndigheten har utvecklat Samverkansmodellen för ett hälsosamt åldrande som handlar om att stötta personer i åldern 60–75 år till ett aktivt och hälsosamt åldrande. Genom samverkan mellan landsting, kommun och ideella föreningar erbjuds mötesplatser och ett brett utbud av fysiska, sociala och kulturella aktiviteter. Att få träffas i grupp uppskattas av många äldre, aktiviteterna får då en social funktion och ger en gemenskap i lokalsamhället. De som deltagit i aktiviteterna menar även att de fått en bättre självkänsla.

Vårdcentraler har en central roll i samverkansmodellen. Dels för att tidigt identifiera personer med risk att utveckla kronisk sjukdom. Men även för att ge information om mötesplatser och aktiviteter i närsamhället, samt stöd till de som behöver hjälp att hitta lämplig aktivitet.

Samverkansmodellen har utvärderats och resultaten från de fyra regioner som deltagit visar att samverkansformer har skapats och förstärkts. Såväl mellan landsting och kommuner, som mellan kommuner och ideella föreningar. Attityden till det hälsofrämjande arbetet har också

förbättrats. En viktig förutsättning i detta arbete är att kontakter är verksamhetsbundna snarare än knutna till en specifik person.

Seniorguiden

I regeringsuppdraget Samverkansmodell för ett hälsosamt åldrande har en nationell vägledning (Seniorguiden) tagits fram, för att stötta ett hälsofrämjande arbete med fokus på aktivt och hälsosamt åldrande. Seniorguiden är en webbaserad plattform som samlar kunskap och erfarenheter från de regioner som arbetar utifrån samverkansmodellen. Därigenom kan fler landsting och kommuner dra lärdom av modellen och få motivation att tillsammans med ideella föreningar skapa samverkansstrukturer. Genom samverkan ges bra förutsättningar för ett hälsosamt åldrande. Något som både gagnar samhällets ekonomi och den enskildes livskvalitet²³.

Pension

Pensionsmyndigheten gör regelbundna informationssatsningar till personer som riskerar att få låga pensioner. Flertalet av dessa individer är kvinnor. Pensionsmyndigheten satsar också på att informera om att pensionärer med låga pensionsinkomster kan söka bostadstillägg. Myndigheten har utvecklat ett stöd som utgår ifrån individens tre livsfaser: spara till pension, planera inför pensionen och leva av pensionen. Förnärvarande utvecklas tjänster för gruppen ”äldre äldre” där bland annat information om så kallade ”seniorlån” ingår. Pensionsmyndigheten informerar även allmänheten om möjligheten att överföra premiepensionsrätt mellan gifta par och mellan registrerade partners. En sådan överföring syftar till att jämna ut pensionsinkomsten så att den med lägst inkomst ska få en bättre pension och därmed bättre förutsättningar att klara sig självständigt. Kvinnor har i regel lägre inkomst än män.

Kartläggning av äldres uppfattning om sin vård och omsorg

I syfte att kartlägga de äldres uppfattning om sin vård och omsorg samt att kunna jämföra kvaliteten inom socialtjänst och hälso- och sjukvård i hela Sverige genomförde Socialstyrelsen år 2013 och 2014 rikstäckande undersökningar. För år 2014 frågades alla äldre med äldreomsorg vad de tycker om sin vård och omsorg. Totalt har 130 735 personer svarat på

²³ <http://www.folkhalsomyndigheten.se/seniorguiden>

årets enkäter (92 945 personer med hemtjänst i ordinärt boende och 37 790 personer boende på äldreboenden). Hälften av de äldre med hemtjänst har deltagit i undersökningen helt på egen hand. Av de äldre på äldreboendena är det ungefär en av tio som har deltagit helt på egen hand. Övriga har besvarat enkäterna med stöd av någon. Undersökningen återkommer nu årligen²⁴.

Välfärdsteknik för ökad delaktighet och självbestämmande

För personer med nedsatt beslutsförmåga eller annan funktionsnedsättning kan välfärdsteknik vara ett verktyg för ökad delaktighet och självbestämmande samtidigt som det möjliggör en effektivare resursanvändning. Regeringens uppdrag kring e-hälsa har omfattat både gemensam informationsstruktur²⁵ och handlat om välfärdsteknik, exempelvis ”Utveckling av e-hälsa i kommunerna”²⁶, webbutbildning ”E-hälsa och välfärdsteknologi i socialtjänsten”²⁷ och ”Etik och integritet vid införande av välfärdsteknik”. Regeringen ser användningen av välfärdsteknik som viktiga delar i att öka möjligheterna för äldre att kunna leva ett längre oberoende liv som fullt delaktig samhällsmedborgare.

Myndigheteten för delaktighet har i samverkan med flera myndigheter och aktörer till exempel Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges kommuner och landsting genomfört ett uppdrag kring välfärdsteknik²⁸. För att öka implementeringstakten av digitala tjänster, samordnade myndigheten år 2015 en intensiv stödinsats som gällde framtagning och spridning av information om digitala tjänster, främst trygghetslarm och deras implementering bland landets

²⁴ Socialstyrelsen 2014. Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? En rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden 2014.

²⁵ Socialstyrelsen. Nationell informationsstruktur 2016:1, Artikelnummer: 2016-2-7, publiceringsår 2016

²⁶ Socialstyrelsen. Utveckling av e-hälsa i kommunerna – Uppföljning av stimulansmedel 2014, Artikelnummer: 2015-3-9, publiceringsår 2015

²⁷ Socialstyrelsen. Webbutbildning inom e-hälsa och välfärdsteknologi – delrapport december 2014, Artikelnummer: 2014-12-37, publiceringsår 2014

²⁸ Myndigheten för delaktighet, Digitala tjänster inom socialtjänst och hemsjukvård, Artikelnummer: 2016:6, ISBN 978-91-87883-15-6, publiceringsår 2016

kommuner. Samråd skedde med pensionärs- och funktionshindersorganisationerna.

Stöd till beslutsförmåga

Utvecklingen inom vården och omsorgen om personer med demenssjukdom har gett nya kunskaper och allt bättre arbetsmetoder. Den övergripande målsättningen är att utifrån ett arbetssätt där individens behov sätts i centrum ge personer med nedsatt beslutsförmåga en god omsorg. Vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga ska bedrivas med så få inslag av tvång som möjligt. Regeringen har satsat på välfärdsteknologi som ett sätt att höja beslutsförmågan hos personer med nedsatt beslutsförmåga.²⁹

Myndigheten för delaktighet har haft ett regeringsuppdrag om teknisk utveckling inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga. I uppdraget initierades försöksverksamhet i kommuner i syfte att testa välfärdsteknik och miljöanpassningar. Uppdraget inkluderade även informationsinsatser och utbildningar kring juridik, etik, välfärdsteknologi, miljöanpassningar, begränsningsåtgärder och upphandling samt goda exempel och erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer.³⁰

Solidaritet mellan generationerna

År 2012 inföll EU:s år för solidaritet mellan generationen. Året uppmärksammades runt om i Sverige, främst i form av aktiviteter arrangerade av civila samhället. Det är centralt att ha ett livslångt perspektiv på stöd och insatser riktat till befolkningen. Hälsofrämjande insatser och insatser som tidigt riktas till barn- och unga har stor betydelse för hur välbefinnandet hos den äldre befolkningen i framtiden kommer att se ut. Ett välutvecklat stöd till äldre och goda förutsättningar att kunna leva självständigt har också avgörande betydelse för den yngre befolkningens hälsa och möjlighet att exempelvis delta på arbetsmarknaden och bilda familj. Samspelet mellan ett väl utbyggt och

²⁹ <http://www.regeringen.se/rattsdokument/lagradsremiss/2012/11>

³⁰ Myndigheten för delaktighet, Teknisk utveckling inom vård och omsorg om personer med nedsatt beslutsförmåga, Artikelnummer: A 2015:1, publiceringsår 2015

tryggt system för äldre är också avgörande för att öka kvinnors jämställdhet och möjlighet till ekonomiskt oberoende.

Sverige har sedan mitten på 1900-talet aktivt byggt ett starkt välfärdssystem som också omfattar trygghetssystem och stöd till äldre. Detta har haft en avgörande betydelse för den ekonomiska utvecklingen och samhällsutvecklingen i stort. Det har också tydligt bidragit till starkt jämställdhet mellan kvinnor och män och det faktum att Sverige idag är bland de länder i världen där även en stor del av den kvinnliga befolkningen arbetar.

Den svenska föräldraförsäkringen tillåter att äldre personer har möjlighet att ta ut tillfällig föräldrapenning för att stödja yngre generationer. Genom att ta ut närståendepenning kan anhöriga och andra närstående få ersättning för att vårda svårt sjuka personer. Det gäller så länge de har en arbetsinkomst.

Det allmänna pensionssystemet är utformat, så långt det är finansiellt möjligt, att vara neutralt mellan generationer. Pensionsmyndigheten informerar om neutraliteten och kommenterar förändringsförslag bland annat utifrån deras förväntade påverkan på neutraliteten mellan generationer.

År 2012 publicerade Socialstyrelsen kunskapsöversikten ”Effekter av stöd till anhöriga som vårdar äldre med demenssjukdom eller sköra äldre”. Rapporten visar att en kombination av utbildningsprogram, psykosocialt stöd och kombinationsprogram som ges till anhöriga har positiva effekter både för äldre personer med demenssjukdom och för deras anhöriga. Samma år publicerades också två kartläggningar: ”Stöd till anhöriga som vårdar de mest sjuka äldre” och ”Organisering av vård och omsorg för de mest sjuka äldre”. Kartläggningarna behandlar vård- och omsorgskedjan, former för vård, omsorg och boende samt rehabilitering. Det framgår bland annat att det finns ett begränsat vetenskapligt stöd för att avlösning av anhörig skulle ha en positiv effekt för dem som vårdar de mest sjuka äldre. Ett år senare, publicerade Socialstyrelsen vägledningen ”Stöd till anhöriga, som riktar sig till chefer inom socialtjänst”.

Bilaga 1. Myndigheternas bedömning av hur verksamheten bedömts ha bidragit till genomförandet av MIPAA

Sammanställningen redovisar hur myndigheterna Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet bedömer på vilket sätt den egna myndighetens verksamhet har bidragit till att genomföra Madrid International Plan for Active Ageing (MIPAA) under perioden 1 januari 2012 till 30 april 2016. Bidragen redovisas ordagrant i den form de inkommit till Myndigheten för delaktighet och Socialdepartementet.

De övergripande mål som redovisningen enligt MIPAA omfattar:

- Möjlighet till ett längre arbetsliv
- Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering
- Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande
- Solidaritet mellan generationerna

1. Möjlighet till ett längre arbetsliv

Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten har redovisat resultat under detta mål.

Försäkringskassan

Att få **rehabilitering i samband med sjukdom kan förbättra förutsättningarna för ett längre arbetsliv** än vad som annars hade varit möjligt. Det finns inte någon uttalad åldersgräns för kunderna när det gäller denna förmån. I praktiken kan möjligheterna visserligen vara begränsade för den som är över 65 år, men om det finns en arbetsgivare kan den som har behov av att arbetsträna eller få anpassade arbetsuppgifter möjligen bli aktuell för samordning. Att få behålla förmånerna bilstöd, assistansersättning och handikappersättning efter 65 års ålder kan också underlätta möjligheterna till ett längre arbetsliv.

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten informerar på regelbunden basis om:

- de ekonomiska fördelarna med ett längre arbetsliv,
- livsinkomstprincipen i pensionssystemet, det vill säga att hela livet ligger till grund för den inkomstgrundade pensionens storlek,
- villkoren för arbete efter 65, att inkomstskatten blir lägre dels genom dubbelt jobbskatteavdrag och dels ett reducerat grundavdrag efter 66 års ålder,
- om livslängdsökningens förväntade påverkan på den allmänna pensionens storlek, det sker årligen i det orange kuvertet.

Pensionsmyndigheten verkar för:

- ett införande av en pensionsålder som är kopplad till den förväntade medellivslängden.
- att individen själv ska begära uttag av tjänstepension istället för att som nu ofta är fallet att utbetalning sker med automatik vid 65 års ålder
- att konsumenten ska kunna ta medvetna beslut när det gäller uttag av pensionen och förstå konsekvensen av de val de gör

2. Ökad delaktighet bland annat genom att motverka diskriminering

Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet och Pensionsmyndigheten har redovisat resultat under detta mål.

Försäkringskassan

Försäkringskassan beslutade den 4 december 2015 om en **policy för mänskliga rättigheter**. Syftet med policyn är att markera vikten av att Försäkringskassans kunder får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda i handläggning, bemötande och beslut

Försäkringskassan arbetar sedan 2013 med att **jämställdhetsintegrera kärnverksamheten**. Målet är att det inte ska förekomma några osakliga könsskillnader i handläggning, bemötande och beslut. Indikatorer för uppföljning av arbetets effekter är under utveckling, men redan nu har vi omfattande statistik som är uppdelad på män och kvinnor.

Försäkringskassan arbetar med att **digitalisera stora delar av våra kundkontakter**, vilket gör det enklare för många att utföra sina ärenden hos oss utan att behöva ringa eller besöka ett kontor. Vi har under perioden 2012 till april 2016 utvecklat informationen på vår webbplats så att den är enklare att hitta och lättare att förstå. Våra webbtjänster har förbättrats och utökats i antal. En ny tjänst som har tillkommit är Personliga webbmöten.

Samtidigt (införande av digitalisering) har vi också **underlättat för kunder som har behov av att ha en personlig kontakt** med oss. Vi har förbättrat tillgängligheten i vår telefonservice, och kunder som vill besöka oss kan göra det på våra servicekontor som finns på 103 platser i landet. Under 2015 startade en pilotverksamhet ”Mötesplatser och information” som drivs i samverkan mellan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Skatteverket och Sveriges kommuner och landsting. Syftet är att förenkla för nyanlända som kan få stöd och hjälp av alla de samverkande myndigheterna vid samma tillfälle

Myndigheten för delaktighet

Många äldre personer har mer eller mindre nedsatt funktionsförmåga. Bra tillgänglighet ökar deras möjligheter att delta aktivt i samhällslivet. År 2015 reviderade Myndigheten för delaktighet skriften **Riktlinjer för tillgänglighet – Riv Hindren**. Skriften ger såväl en teoretisk grund för

arbetet med tillgänglighetsförbättringar som praktiskt stöd kring i hur man kan genomföra förbättringar.

Riktlinjer med krav för tillgänglighet är centralt när det gäller att implementera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Från och med 1 januari 2015 ingår bristande tillgänglighet som en form av diskriminering i den Svenska diskrimineringslagen.

Statliga myndigheter ska ”utforma och bedriva sin verksamhet med beaktande av de funktionshinderspolitiska målen” enligt förordning (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken. Myndigheten för delaktighets riktlinjer för tillgänglighet pekas ut av regeringen som tolkningsunderlag för vad som är ”bristande tillgänglighet”. Myndighetens riktlinjer kan därför betraktas som en ”de facto standard” för tillgänglighetsförbättring och för hur diskriminering av personer med funktionsnedsättning kan förebyggas. Riktlinjerna har också fått bred spridning inom såväl offentlig som privat sektor.

Myndigheten för delaktighet bidrog aktivt till att säkerställa att **Europeiska socialfonden** nu ställer krav på tillgänglighetsperspektiv i alla socialfondsprojekt. Myndighetens bidrog med kompetens kring tillgänglighet och funktionshinder med syfte att skapa inkluderande arbetsplatser, produkter och tjänster samt bidrog med att formulera kriterier för tillgänglighet och att ta fram en standard för tillgänglighetsintegrering.

År 2014 gav Justitiedepartementet myndigheten-i uppdrag att studera **tillgängligheten vid de allmänna valen för personer med nedsatt funktionsförmåga**. Utifrån de nationella riktlinjerna kring tillgänglighet bedömdes tillgängligheten i ett urval av landets vallokaler med hjälp av 20 konsulter. Bedömningarna visade att det under valen 2014 fortfarande fanns brister i tillgängligheten i röstnings- och vallokaler. Ett antal åtgärdsområden, som bedömdes vara viktiga för att säkerställa tillgängligheten till nästa val, pekades ut. Kopplat till vallokalsuppdraget genomfördes kommunikativa insatser för att öka medvetenheten om tillgänglighet i kommuner och hos politiker.

Enligt uppdrag från regeringen tog Myndigheten för delaktighet fram en **handlingsplan för sitt standardiseringsarbete** i november 2014. Handlingsplanen gäller fram till år 2018 och avser områdena: hållbar

utveckling, produktutveckling inom konsumentområdet, universell utformning/tillgänglighet, och välfärdsteknologi samt inflytande för ideella organisationer. Alla dessa områden är relaterade till tillgänglighet som bidrar till äldre personers ökade möjligheter till delaktighet i samhällslivet.

Myndigheten för delaktighet vill här lyfta fram följande resultat som uppnåtts under åren:

- ISO/IEC Guide 71 CEN/CENELEC Guide 6 som ger information om hur behov hos äldre och personer med funktionsnedsättning ska kunna tillgodoses generellt i standardiseringsarbete har reviderats, förbättrats, publicerats och blivit mer fokuserad på tillgänglighet för alla.
- En ny europastandard för upphandling av tillgänglig informations- och kommunikationsteknik har publicerats, EN 301 549. Under 2015 genomfördes en översättning av standarden till svenska och dessutom förbereddes kommunikationsarbete.
- En svensk standard, Digitala trygghetslarm, Internetprotokoll för digitala trygghetslarm (SCAIP) – Specifikation, med tillhörande testspecifikation och implementeringsvägledning, har tagit fram.

År 2012 fick dåvarande Handisam (nu Myndigheten för delaktighet) ett regeringsuppdrag som handlade om att utveckla uppföljningen av e-tillgänglighet och att säkerställa hållbar statistik om tillgång och användning inom IT-området för alla åldrar. Inom ramen för uppdraget utökades ålderskategorierna upp till 85 års ålder för Statistiska Centralbyråns urvalsundersökning Svenskarna och internet.

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten arbetar kontinuerligt med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i kärnverksamheten och vi har under år 2015 tagit fram en handlingsplan för perioden 2015–2018, Plan för jämställdhetsintegrering av verksamheten på Pensionsmyndigheten 2015–2018 VER 2015-243. I en bilaga till handlingsplanen redovisas en sammanställning av delmål och indikatorer för jämställd verksamhet på myndigheten. Vi följer upp och bedömer graden av måluppfyllelse, det vill säga om myndigheten har en jämställd myndighetsutövning, information och service. Vi redovisar våra bedömningar i resultatredovisningen i Pensionsmyndighetens årsredovisning.

3. Ett värdigt, hälsosamt och självständigt åldrande

Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Myndigheten för delaktighet, Pensionsmyndigheten och Socialstyrelsen har redovisat resultat under detta mål.

Folkhälsomyndigheten

Samverkansmodellen för ett hälsosamt åldrande handlar om att stötta personer i åldern 60–75 år till ett aktivt och hälsosamt åldrande. Genom samverkan mellan landsting, kommun och ideella föreningar erbjuds mötesplatser och ett brett utbud av fysiska, sociala och kulturella aktiviteter. Att få träffas i grupp uppskattas av många äldre, aktiviteterna får då en social funktion och ger en gemenskap i lokalsamhället. De som deltagit i aktiviteterna menar även att de fått en bättre självkänsla.

Vårdcentraler har en central roll i samverkansmodellen. Dels för att tidigt identifiera personer med risk att utveckla kronisk sjukdom. Men även för att ge information om mötesplatser och aktiviteter i närsamhället, samt stöd till de som behöver hjälp att hitta lämplig aktivitet.

Samverkansmodellen har utvärderats och resultaten från de fyra regioner som deltagit visar att samverkansformer har skapats och förstärkts. Såväl mellan landsting och kommuner, som mellan kommuner och ideella föreningar. Attityden till det hälsofrämjande arbetet har också förbättrats. En viktig förutsättning i detta arbete är att kontakter är verksamhetsbundna snarare än knutna till en specifik person.

I regeringsuppdraget Samverkansmodell för ett hälsosamt åldrande ingick även att ta fram en nationell vägledning (**Seniorguiden**), för att stötta ett hälsofrämjande arbete med fokus på aktivt och hälsosamt åldrande. Seniorguiden är en plattform som samlar kunskap och erfarenheter från de regioner som arbetar utifrån samverkansmodellen. Därigenom kan fler landsting och kommuner dra lärdom av modellen och få motivation att tillsammans med ideella föreningar skapa samverkansstrukturer. Genom samverkan ges bra förutsättningar för ett hälsosamt åldrande. Något som både gagnar samhällets ekonomi och den enskildes livskvalitet. www.folkhalsomyndigheten.se/seniorguiden

Försäkringskassan

Arbetskadeförsäkringen ställer lägre krav på äldre kunder (från ca 60 år och uppåt) när det gäller hur Försäkringskassan ska ta ställning till vilken inkomstförmåga de har trots en skada. Det gäller till exempel minskad skyldighet att skola om sig till ett nytt arbete eller flytta till en annan ort för att minska de ekonomiska följderna av en arbetskada.

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för delaktighets regeringsuppdrag **Digitala tjänster** har bidragit till att ge äldre personer och personer med funktionsnedsättning möjlighet till ökad trygghet, självständighet, aktivitet och delaktighet i samhället. Uppdraget har visat att digitala tjänster är viktiga för att stärka individen. För att öka implementeringstakten av digitala tjänster, samordnade myndigheten år 2015 en intensiv stödinsats som gällde framtagning och spridning av information om digitala tjänster och deras implementering bland landets kommuner. Fokus var på implementering av trygghetslarm och teknik för personer med nedsatt beslutsförmåga. I projektet samverkade flera större myndigheter och aktörer till exempel Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Sveriges kommuner och landsting. Samråd skedde med pensionärs- och funktionshindersonsorganisationerna. Projektet har betonat kommunernas behov av fortsatt tillgång till information och ny kunskap inom området.

Stöd till beslutsförmåga

Myndigheten för delaktighet har under åren 2013–2014 haft ett regeringsuppdrag om teknisk utveckling inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga. Syftet var att främja implementeringen av välfärdsteknologi och miljöanpassningar som stödjer beslutsförmågan och därmed förebygga samt minska tvång och begränsningar inom vård och omsorg för personer med nedsatt beslutsförmåga. Projektet initierade forskning och ansvarade för informationsinsatser och utbildningar som förmedlade erfarenheter och goda exempel. Man stimulerade och skapade forum för ökat erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer samt ökade förståelsen för juridik, begränsningsåtgärder och välfärdsteknologi. Dessutom vidareutvecklades metoder för att integrera funktionshindersperspektivet i processer och organisationer. Projektet tog fram utbildnings- och stödmaterial, till exempel en etisk analys och sammanställning, ett studiematerial för användning av surfplatta och mobiltelefon, en vägledning för miljöanpassningar, ett informationsmaterial om upphandling av

välståndsteknologi samt en folder med goda exempel från försöksverksamheterna.

Pensionsmyndigheten

- verkar för att tjänstepensionen ska ha livsvarig utbetalningstid som förvalsalternativ.
- ger hjälp via telefon att ansöka om bostadstillägg. Vi fyller i ansökan och skickar den sedan till sökanden för underskrift.
- har kortat ner väntetiden i telefon.
- jobbar aktivt med att få pensionärer med låga pensionsinkomster att söka bostadstillägg, i regel utgörs gruppen till större delen av kvinnor.
- arbetar utifrån individens livsfaser: spara till pension, planera inför pensionen och leva av pensionen. För närvarande utvecklar vi tjänster för gruppen ”äldre äldre” och i det ingår till exempel information om så kallade seniorlån.
- gör regelbundna informationsinsatser till individer som riskerar att få låga pensioner. Flertalet av dessa individer är kvinnor.
- informerar om möjligheten att överföra premiepensionsrätt mellan gifta och mellan registrerade partners. En sådan överföring syftar till att jämna ut pensionsinkomsten så att den med lägst inkomst ska få en bättre pension och bättre kunna klara sig självständigt. I relationer mellan kvinnor och män är det i regel kvinnan som har den lägsta inkomsten.
- informerar om att den förälder som har lägst inkomst får extra pensionsrätter barnens första fyra levnadsår för att kompensera för till exempel deltidsarbete och föräldraledighet

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har under perioden 1 januari 2012 - 30 april 2016 gjort flera åtgärder för att främja utvecklingen av en mer kunskapsbaserad vård och omsorg av äldre. Genom kunskapsställningar, vägledningar, uppföljningar, analyser, och föreskrifter har myndigheten berört olika områden och grupper, exempelvis mest sjuka äldre, läkemedel, anhöriga och välfärdsteknik. Olika perspektiv som jämlikhet, exempel skillnader kön och etnicitet, har beaktats i myndighetens uppdrag.

Socialstyrelsen har under perioden 2012 -2014 genomfört flera uppdrag som var knutna till regeringens **satsning på de mest sjuka äldre** och bidragit med flertalet utredningar och kunskapsunderlag. De mest sjuka äldre har omfattande funktionsnedsättningar till följd av åldrande, skada eller sjukdom. Socialstyrelsen har tagit fram ett stöd för att möta de komplexa behov av vård och omsorg som finns bland de mest sjuka äldre. Vägledningen Att ta fram ett vård- och omsorgsprogram för de mest sjuka äldre riktar sig till vård- och omsorgsgivare, kommuner, landsting och regioner. Myndigheten har också utvecklat begreppet hälsoärende inom socialtjänsten som ska förbättra möjligheterna att hålla ihop information mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Arbetet redovisas i rapporten Samordnad vård och omsorg om de mest sjuka äldre (2013)

Socialstyrelsen arbetar aktivt för att **stödja utvecklingen av vård och omsorg om personer med demenssjukdom**. År 2014 utvärderade myndigheten vården och omsorgen om personer med demenssjukdom, Nationell utvärdering – Vård och omsorg vid demenssjukdom 2014 – Rekommendationer, bedömningar och sammanfattning. Utvärderingen visade att de nationella riktlinjerna för vård och omsorg vid demenssjukdom som publicerades 2010 har haft en betydande effekt. Bland annat har begreppet personcentrerad omvårdnad fått ett stort genomslag i de verksamheter som arbetar med demensvård. Myndigheten genomför för närvarande ett projekt vars syfte är att lämna ett samlat underlag dels för en bred nationell strategi om demenssjukdomar, dels som underlag till en plan för prioriterade insatser inom området för perioden fram till 2022.

För att **stödja utvecklingen av ett behovsinriktat och systematiskt arbetssätt**, där ett nationellt fackspråk används, har Socialstyrelsen 2013 **tagit fram modellen Äldres behov i centrum**. Modellen utgår från processen för socialtjänstens handläggning och dokumentation avseende äldreomsorg. Den äldres livssituation och behov av stöd i sin livsföring beskrivs och dokumenteras med WHO:s internationella klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). Det övergripande målet är att äldre personer i hela landet får stöd och hjälp av god kvalitet utifrån sina individuella behov.

Den omfattande läkemedelsanvändningen, som äldre ofta har, medför en ökad risk för läkemedelsbiverkningar, exempelvis ökad risk för fallolyckor. Socialstyrelsen har därför **aktivt arbetat för att förbättra äldres läkemedelsanvändning**. År 2012 infördes ett nytt kapitel i

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2000:1) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården (SOSFS 2012:9). Enligt de nya föreskrifterna skulle personer som är över 75 år och som är ordinerade fem eller fler läkemedel erbjudas en enkel läkemedelsgenomgång i vissa situationer. Analyserna i Öppna jämförelser 2015 – Vård och omsorg om äldre – Jämförelser mellan kommuner och län visar att det har skett en påtaglig minskning av olämplig läkemedelsanvändning hos äldre sedan 2012. Kvinnor behandlas oftare med minst ett olämpligt läkemedel, 11,4 procent jämfört med 9,9 procent av männen. Däremot har andelen äldre med tio eller fler läkemedel ökat något. Förebyggande av fallolyckor ska ses som en del i arbetet med att utforma samhället så att det blir tillgängligt och användbart för alla, oavsett ålder, kön och funktionsförmåga. Äldre kvinnor drabbas av skador efter fall i betydligt större utsträckning än äldre män. Fallskador kan få allvarliga konsekvenser i form av lidande och försämrad livskvalitet. Socialstyrelsen arbetar med flera utbildningsinsatser för att förebygga fallolyckor. Ett uppdrag syftar till att ge personal och chefer inom vård- och omsorg kunskap om fallprevention. Det andra uppdraget involverar direkt de äldre och syftar till att rikta uppmärksamhet mot äldres egen förmåga att hindra fallolyckor.

Socialstyrelsen arbetar för att **stödja kommuner och enskilda verksamheter i arbetet med att förbättra rättssäkerheten inom äldreomsorgen**. Tillsammans med Boverket har myndigheten tagit fram en vägledning i form av en delrapport Rätten att fortsätta bo tillsammans i ett äldreboende. Rätten innebär att för den som har beviljats eller beviljas bistånd i form av särskilt boende ska det ingå i en skälig levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo. Rapporten har följts upp med en delrapport år 2014 och slutrapport år 2015.

Behovet av kunskap om nationella minoriteter och minoritetsspråk är fortsatt stort inom olika delar av samhället. I Socialstyrelsens rapport **Äldreomsorg på minoritetsspråk**, år 2015, framkommer att minoriteterna anser att de inte har fått gehör för sina krav på en äldreomsorg på sitt minoritetsspråk i den utsträckning som de har efterfrågat. Den visar även på vilka insatser som kan stödja kommunerna i arbetet.

Myndighetens utveckling av statistik och öppna jämförelser har gett nya möjligheter att beskriva utvecklingen på äldreområdet. År 2013 genomfördes för första gången en **rikstäckande undersökning bland äldre med hemtjänst eller särskilt boende**. Denna redovisade Socialstyrelsen i

rapporten Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? Undersökningen återkommer nu årligen. Syftet med undersökningen är att kartlägga de äldres uppfattning om sin vård och omsorg samt att kunna jämföra kvaliteten inom socialtjänst och hälso- och sjukvård i hela Sverige.

För personer med nedsatt beslutsförmåga kan välfärdsteknik vara ett verktyg för ökad delaktighet och självbestämmande samtidigt som det möjliggör en effektivare resursanvändning för huvudmännen. Socialstyrelsens arbete med e-hälsa har omfattat både gemensam informationsstruktur, exempelvis Gemensam informationsstruktur – Rapportering från regeringsuppdrag 2015 och Nationell informationsstruktur 2016:1, men har även handlat om välfärdsteknik, exempelvis Utveckling av e-hälsa i kommunerna – Uppföljning av stimulansmedel 2014, webbutbildning E-hälsa och välfärdsteknologi i socialtjänsten och Etik och integritet vid införande av välfärdsteknik.

Sedan 2012 har Socialstyrelsen **tagit fram flera nationella riktlinjer utifrån bästa tillgängliga kunskap och lämnar rekommendationer till vård och omsorg**, exempelvis Nationella riktlinjer för rörelseorganens sjukdomar - stöd för styrning och ledning, Nationella riktlinjer för diabetesvård - stöd för styrning och ledning och Nationellt kunskapsstöd för god palliativ vård i livets slutskede – Vägledning, rekommendationer och indikatorer – Stöd för styrning och ledning. Kunskapsguiden är en nationell webbaserad plattform som samlar kunskap inom kategorier evidensbaserad praktik, missbruk och beroende, psykisk ohälsa och vård och omsorg om äldre samt tema om tvångs- och begränsningsåtgärder. Här finns även webbutbildningar som syftar till att stödja hälso- och sjukvård och socialtjänst i tillämpningen av bästa tillgängliga kunskap. Alla utbildningar är tillgängliga för alla. Några exempel på utbildningar är Läkemedelsgenomgångar för äldre, Om våld mot äldre och PSYK-E bas – webbutbildning i grundläggande psykiatri.

Socialstyrelsen har fördelat flera statsbidrag inom socialtjänstens område som på olika sätt syftar till att förbättra situationen för äldre personer i Sverige. Ett exempel är **kompetenssatsningen Omvårdnadslyftet** som utbetalades under fyra år. Satsningens syfte är att stärka kompetensen inom äldre- och funktionshindersonsorgen. Ett annat exempel är utbetalningen av stimulansmedlen avsedda för att öka bemanningen inom den av kommunen finansierade vården och omsorgen om äldre. Syftet är att skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde.

Äldrerådet är Socialstyrelsens **forum för kontakt och samverkan med pensionärsorganisationerna**. Genom äldrerådet ges pensionärsorganisationerna möjligheter att tillföra Socialstyrelsens utredningar och föreskrifter deras sakkunskap. Äldrerådet sammanträder fyra gånger per år.

4. Solidaritet mellan generationerna

Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Socialstyrelsen har redovisat resultat under detta mål.

Försäkringskassan

Äldre personer har möjlighet att ta ut tillfällig föräldrapenning för att stödja yngre generationer. Genom att ta ut närståendepenning kan anhöriga och andra närstående få ersättning för att vårda svårt sjuka personer. Det gäller så länge de har en arbetsinkomst.

Pensionsmyndigheten

Det allmänna pensionssystemet är utformat, så långt det är finansiellt möjligt, att vara neutralt mellan generationer. Pensionsmyndigheten verkar aktivt med att informera om neutraliteten och kommenterar förändringsförslag bland annat utifrån deras förväntade påverkan på neutraliteten mellan generationer.

Socialstyrelsen

År 2012 publicerades den systematiska översikten **Effekter av stöd till anhöriga som vårdar äldre med demenssjukdom eller sköra äldre**. Rapporten visar att en kombination av utbildningsprogram, psykosocialt stöd och kombinationsprogram som ges till anhöriga har positiva effekter både för äldre personer med demenssjukdom och för deras anhöriga. Samma år publicerades också två kartläggningar: Stöd till anhöriga som vårdar de mest sjuka äldre och Organisering av vård och omsorg för de mest sjuka äldre. Kartläggningarna behandlar vård- och omsorgskedjan, former för vård, omsorg och boende samt rehabilitering. Det framgår bland annat att det finns ett begränsat vetenskapligt stöd för att avlösning av anhörig skulle ha en positiv effekt för dem som vårdar de mest sjuka äldre. Ett år senare, publicerade Socialstyrelsen vägledningen Stöd till anhöriga, som riktar sig till chefer inom Socialtjänst.

Regeringens åtgärder på äldreområdet 2012–2016

Åtgärder som har bidragit till genomförandet av
Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA)

Den här rapporten är en redovisning av hur myndigheterna
Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Pensions-
myndigheten, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet
bedömt att verksamheten har bidragit till genomförandet
av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA).

Myndigheten för delaktighet
Box 1210, 172 24 Sundbyberg
Besöksadress: Sturegatan 3
08-600 84 00
info@mfd.se
www.mfd.se
Serie A 2016:12